

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการใช้พื้นที่ภายในเมืองและรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของชาวเชียงใหม่ จึงทำให้พบว่า การประมวลแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงใหม่ควรพิจารณาแยกเป็นสองระดับ คือ ระดับเมืองที่มองภาพรวมพื้นที่สาธารณะพร้อมกันทุกจุด และระดับพื้นที่ ซึ่งเลือกพิจารณาแนวทางพัฒนาตามประเภทพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่ได้พบในการศึกษาโดยการมองระดับภาพรวมเมืองจะทำให้สามารถวางแนวทางพัฒนาโครงการเชื่อมโยง สามารถพิจารณาและเลือกลำดับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้สอดคล้องกับการเติบโตหรือเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่ได้ ส่วนการเลือกพิจารณาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะตามประเภทที่ได้แบ่งไว้แล้วนั้น จะทำให้สามารถพิจารณาทางเลือกตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่สาธารณะแต่ละประเภทได้อย่างชัดเจน และสามารถวางเป็นแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของชุมชนได้

แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพชุมชนเมืองเก่าเชียงใหม่ เกิดจากการศึกษาเมืองเชียงใหม่แล้วมองหาสาเหตุที่ทำให้เกิดรูปแบบในการใช้และลักษณะกายภาพของพื้นที่สาธารณะในเมือง จากนั้นได้สอบถามความเห็นในการนิยามความหมายพื้นที่สาธารณะของชาวเชียงใหม่พร้อมตรวจสอบตำแหน่งพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานจริงร่วมกับกลุ่มตัวแทนชาวเมือง กระทั่งได้ชุดความรู้ที่เข้าใจสภาพกายภาพและลักษณะการใช้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน ทำให้ทราบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่สาธารณะและลักษณะกายภาพของเมืองที่อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ กระทั่งสามารถวางแนวทางเตรียมไว้สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นนั้น จากการประมวลข้อมูลและแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่ได้มานั้น สามารถแบ่งประเด็นในการสรุปผลการศึกษาได้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน ดังนี้

- 5.1 สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์
- 5.2 การอภิปรายผลการศึกษา
- 5.3 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

กระบวนการศึกษาในการวิจัยนี้ได้ผ่านการร่วมแสดงความเห็นจากตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่แล้ว ซึ่งพบว่าการประเมินลักษณะกายภาพและการใช้งาน พื้นที่สาธารณะส่วนใหญ่ตรงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเมือง แต่ในส่วนการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาที่งานวิจัยนี้เสนอพบว่ามีอุปสรรคในการประสานงานของชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่มีอยู่หลายภาคส่วนในพื้นที่ศึกษา และพบว่าหากต้องการให้เกิดการปฏิบัติจริง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองมากกว่าที่เป็นอยู่

การศึกษาค้นหาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพชุมชนเมืองเก่าเชียงใหม่ ทำให้ได้องค์ความรู้ในการประเมินพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่ ได้กระบวนการในการตรวจทานความเห็นของชุมชนที่มีต่อความของพื้นที่สาธารณะ เข้าใจการใช้งานและรู้ตำแหน่งพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีการใช้งานและชาวเมืองเชียงใหม่สามารถรับรู้ได้ ตลอดจนสามารถทำความเข้าใจปัจจัยในการใช้พื้นที่สาธารณะของชาวเมืองและสามารถแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะตามลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้ี้สามารถถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในชุมชนอนุรักษ์หรือชุมชนแห่งอื่นต่อไปได้

5.1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงใหม่

ข้อสรุปนี้เป็นการตอบต่อวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ตั้งไว้เป็นข้อที่หนึ่ง ซึ่งพบว่าชาวเมืองเชียงใหม่เข้าใจพื้นที่สาธารณะได้จากการสังเกตจากลักษณะกายภาพของพื้นที่ประการหนึ่ง ทั้งนี้พื้นที่ที่ชาวเชียงใหม่ให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่สาธารณะจะมีลักษณะโล่งกว้าง สามารถทอดสายตาได้ไกล มีร่มไม้และสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้ ส่วนอีกประการหนึ่งชาวเชียงใหม่จะพิจารณาตามลักษณะการใช้พื้นที่นั้น ซึ่งชาวเชียงใหม่จะนึกถึงพื้นที่สาธารณะในกรณีการรวมตัวหรือการพักผ่อน แต่มีประเด็นหนึ่งที่ชาวเชียงใหม่มักปฏิบัติอยู่โดยไม่รู้ตัวคือ การใช้พื้นที่สาธารณะในเชิงเศรษฐกิจ เพราะการใช้งานพื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจนั้นอิงอยู่กับการใช้ชีวิตมากทำให้เคยชิน และการที่ไม่ต้องนิยามความหมายพื้นที่สาธารณะมาก่อนทำให้ไม่ได้สังเกตหรือเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน โดยมีบางส่วนแสดงความเห็นว่าการค้าที่มีรอบพื้นที่สาธารณะหรือกิจกรรมถนนคนเดิน เป็นการรุกค้าหรือใช้พื้นที่ผิดประเภท ทั้งที่ในทางทฤษฎีพื้นที่สาธารณะและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันอยู่มาก

พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีการใช้งานในเมืองเชียงใหม่จะมีรูปแบบที่แสดงออกในการใช้งานอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ รูปแบบที่การใช้งานมีความสม่ำเสมอ ลักษณะนี้มักเกิดในพื้นที่สาธารณะที่รองรับกิจกรรมทางทางเศรษฐกิจ อีกรูปแบบหนึ่งคือ แบบที่การใช้งานมีความอ่อนคลายไม่ถูกควบคุม ลักษณะนี้มักเกิดในพื้นที่ที่ขอบเขตไม่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน เช่น ลานโล่ง พื้นที่สาธารณะริมน้ำ เป็นต้น โดยในการใช้งานพื้นที่สาธารณะของชาวเมืองอาจพบทั้งสองลักษณะหรือลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ได้ นอกจากนี้การศึกษาสามารถแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่ตามลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพประกอบกับการใช้งานพื้นที่นั้นได้ 3 ประเภท คือ ประเภทลานโล่งว่าง ประเภทถนน และประเภทสวน ซึ่งนำไปสู่การการจัดกลุ่มและการเชื่อมโยงโครงข่ายพื้นที่สาธารณะในแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมือง

ผลการศึกษาชี้ว่าพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่มีลักษณะการกระจายตัวที่ต่างกัน โดยในบริเวณด้านทิศเหนือของถนนพหลโยธินพื้นที่สาธารณะจะกระจายตัวค่อนข้างสม่ำเสมอแทรกอยู่ในชุมชน แต่ในด้านทิศใต้ของถนนพหลโยธินพื้นที่สาธารณะจะกระจุกตัวใกล้ย่านที่มีความคับคั่งในการใช้งาน ซึ่งอยู่ในย่านการค้าใกล้กับแนวแม่น้ำโจงและมีพื้นที่สาธารณะที่ถูกใช้งานน้อยลงไปเมืองห่างออกจากย่านนี้ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่มีที่ดั่งสัมพันธ์กับการใช้งานและสภาพพื้นที่และการตั้งชุมชนเดิม โดยพบว่าทั้งนี้เมืองได้ถูกตีกรอบไว้ด้วยแนวของภูเขาและแม่น้ำ แล้วยังมีการกำหนดกรอบอีกชั้นเป็นตัวเมืองที่มีกำแพงและคูเมือง พื้นที่ในตัวเมืองจึงมีความจำกัดทั้งในการขยายตัวและรูปแบบในการใช้ประโยชน์ แต่ด้วยเหตุที่เมืองเชียงแสนนั้นมียุทธศาสตร์ในการเชื่อมต่อและสนับสนุนทางเศรษฐกิจกับเมืองอื่นที่อยู่รอบตนเอง จึงทำให้การใช้งานบริเวณและพื้นที่สาธารณะภายในเมืองมีความหลากหลาย ทั้งนี้การใช้งานพื้นที่เหล่านั้นถูกกำหนดไว้ด้วยโครงข่ายเส้นทางสัญจรของเมือง ส่งผลให้มีการกำหนดทิศทาง ขนาดและความหนาแน่นในการใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมือง นอกจากลักษณะเด่นทางกายภาพแล้ว เมืองเชียงแสนยังมีลักษณะเด่นในการใช้พื้นที่ที่ช่วยในการอ้างอิงตำแหน่งในเมืองอีกประการคือ เป็นเมืองที่มีข้าวโดยด้านทิศตะวันออกเป็นย่านเศรษฐกิจและด้านทิศตะวันตก เป็นย่านส่งเสริมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ระหว่างข้าวทั้ง 2 นี้ ได้มีแนวแกนถนนพหลโยธินเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมอยู่ และมีพื้นที่สาธารณะแทรกตัวกระจายอยู่ในบริเวณอื่นโดยรอบของเมืองด้วย แต่การใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่าเชียงแสนยังคงมีความไม่เหมาะสม จากปัญหาหลัก 3 ประการ คือ ขาดการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน ขาดโครงข่ายที่เหมาะสมและขาดการจัดการที่ดี

5.1.2 ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเก่าเชียงใหม่

ส่วนนี้เป็นการตอบต่อวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ตั้งไว้ในข้อที่สาม ซึ่งประกอบด้วย แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในระดับเมือง แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในระดับพื้นที่ และแนวทางในการประเมินผลการพัฒนาและปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา โดยในการดำเนินแผนพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพให้สัมฤทธิ์ผล ควรมีการดำเนินงานตามแนวทางทั้ง 3 ส่วน โดยอาจเลือกลำดับตามความเหมาะสมของช่วงเวลาอีกครั้ง

ในแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในระดับเมือง มีข้อเสนอหลักอยู่ที่การผนวกการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเอาไว้ในกับนโยบายการพัฒนาของเมือง เพื่อเป็นการให้ความสำคัญและทำให้การพัฒนาที่มีความต่อเนื่องเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่สาธารณะที่อาจเกิดขึ้น สำหรับในส่วนการดำเนินงาน ควรเลือกจัดลำดับพื้นที่สาธารณะที่จะพัฒนาตามความสำคัญและเร่งด่วนและเร่งพัฒนาการเชื่อมโยงโครงข่ายพื้นที่สาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้พื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพได้

ส่วนแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในระดับพื้นที่ กล่าวถึงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพตามแต่ละประเภท โดยพื้นที่สาธารณะประเภทลานโล่งว่าง ควรรักษาความโปร่งโล่งและร่มเงาเอาไว้ พื้นที่สาธารณะประเภทถนน ต้องเพิ่มการจัดระเบียบที่จอดรถยนต์พาหนะและการค้าริมทางให้ดียิ่งขึ้น พัฒนาจุดหยุดพักและสร้างเนื้อหาในการเชื่อมโยงแต่ละพื้นที่ และพื้นที่สาธารณะประเภทสวน ต้องพัฒนาโดยเน้นจุดเด่นในพื้นที่นั้น คุณภาพแวดล้อมไม่ให้ความรกรทึบและพัฒนาให้เข้าถึงได้โดยสะดวก

สำหรับแนวทางในการประเมินผลการพัฒนาและปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณานั้น สามารถใช้ปัจจัยการเกิดและเลือกใช้พื้นที่สาธารณะประกอบการพิจารณาได้ โดยมีปัจจัย 3 ส่วน คือ ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ในส่วนการประเมินผลของแผนพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพนั้นควรมาจาก 3 ระดับด้วยกันคือ ระดับผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ ระดับหน่วยดูแลในชุมชนและระดับหน่วยดูแลเมือง

5.2 การอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าชาวเมืองมีการใช้พื้นที่สาธารณะภายในเมือง โดยตัวพื้นที่สาธารณะเหล่านั้นเอง ก็เป็นที่บรรจุภาพสะท้อนบรรยากาศความเป็นเมืองเชียงใหม่ออกมาผ่านการใช้ชีวิตของชาวเมือง ซึ่งการใช้พื้นที่สาธารณะเหล่านั้นมักมีกิจกรรมเชิงพาณิชย์ประกอบอยู่ด้วย สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีในงานทบทวนวรรณกรรมในแง่การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนและบรรยากาศของเมือง ส่วนการเชื่อมโยงผู้คนไว้ด้วยกันนั้น พบว่าเกิดขึ้นจริงในบางส่วน แต่อีกส่วนนั้นเมืองเชียงใหม่ได้แสดงให้เห็นว่าในบางครั้งภาวะไม่สะดวกใจในการใช้พื้นที่สาธารณะเกิดจากความกังวลในความปลอดภัยจากการต้องใช้พื้นที่ร่วมกับคนที่ไม่รู้จัก เพราะในเมืองเชียงใหม่มีแรงงานต่างถิ่นมาพักอาศัยอยู่มาก ทั้งแรงงานรับจ้างชาวไทยใหญ่หรือแรงงานที่มา กับเรือสินค้า ด้วยเหตุนี้คนในชุมชนจึงเกิดความระแวง โดยความเห็นในการประชุมกลุ่มย่อยครั้งหนึ่งเห็นว่า การรวมกันอยู่ในพื้นที่สาธารณะของชาวเมืองเป็นการดึงดูดให้กลุ่มแรงงานเข้ามาใช้พื้นที่ด้วยและทำให้ชาวเมืองไม่สะดวกที่จะเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณะนั้น จุดนี้ได้ข้อสรุปโดยการแก้ที่ นโยบายและการรักษาระเบียบการใช้งาน แต่ที่สะท้อนประเด็นที่สำคัญว่า ชาวเชียงใหม่ได้มีการย้ายออกจากเมืองและปล่อยให้ที่พักเป็นบ้านเช่ามากขึ้นด้วย

การศึกษาทำให้เห็นแนวโน้มการใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองว่าจะมีความแออัดมากขึ้น เนื่องจากปริมาณความต้องการการใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองจะมีมากขึ้น เพราะประชากรมีแนวโน้มเพิ่มสูงทั้งที่อยู่ประจำและมาติดต่อค้าขาย ในขณะที่พื้นที่สาธารณะมีขนาดเท่าเดิมหรืออาจถูกบุกรุกครอบครองให้เหลือน้อยลงไปอีก ทั้งพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ยังคงถูกใช้เพื่อรองรับกิจกรรมการค้า กิจกรรมทางสังคม การนัดพบและการพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนการเชื่อมโยงโครงข่ายพื้นที่สาธารณะจะมีการปรับเปลี่ยนตามการใช้งานที่ไม่แน่นอน พื้นที่สาธารณะในเมืองจะมีขนาดของแต่ละพื้นที่เล็กลง อาจมีพื้นที่สาธารณะใหม่เกิดขึ้นได้ในเมือง แต่จะมีลักษณะเป็นพื้นที่ขนาดเล็กและกระจายแทรกอยู่ในตัวเมือง โดยพื้นที่สาธารณะเดิมที่มีอยู่อาจถูกบีบให้มีขนาดเล็กลง จนถึงจุดที่ไม่อาจลดขนาดไปได้อีก แล้วจึงเกิดพื้นที่สาธารณะใหม่ขึ้นมา เช่นเดียวกับความหนาแน่นในเมืองที่มีการขยายไปถึงจุดอิ่มตัวแล้วจึงหยุดและย้ายการเติบโตไปนอกแนวเขตกำแพงเมืองต่อไป การอภิปรายผลการศึกษสามารถแบ่งหมวดเนื้อหา เพื่ออธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม 3 หมวด ดังนี้

5.2.1 การศึกษาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่

5.2.2 ผลการศึกษาที่ได้เมื่อเทียบกับงานศึกษาอื่น

5.2.3 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

5.2.1 การศึกษาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่

การศึกษาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่ เกิดขึ้นจากการความประทับใจ ความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีเสน่ห์ของเมืองเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปสัมผัสในช่วงปี 2549 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองมีความตื่นตัวจากกระแสการผลักดันให้เป็นเมืองมรดกโลก โดยในภายหลัง ผู้วิจัยพบว่าชาวเมือง หน่วยงานราชการและกลุ่มเอกชน ยังมีความเห็นแย้งกันอยู่ในการเลือกว่าเมือง เชียงแสนควรให้น้ำหนักในด้านการอนุรักษ์หรือในด้านการพัฒนา ซึ่งในจุดนี้เองที่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ ว่าเมืองจะเลือกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์หรือการพัฒนา แต่ชีวิตชาวเมืองจะต้องดำเนินไปบน พื้นที่ในเมือง ประกอบกับผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ จึงเห็นเป็นโอกาสที่ยก ลักษณะเด่นของพื้นที่สาธารณะมาใช้ คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงผู้คนและพื้นที่ของเมืองเข้า ไว้ด้วยกัน มาช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิต บรรยากาศที่ดีและเป็นเอกลักษณ์ที่มีเฉพาะในเมืองเชียงใหม่ ทั้งนี้พบว่าลักษณะสภาพกายภาพที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ที่มาเยือนเมืองเชียงใหม่ นั่นคือ ภาพแนวกำแพงเมืองช่วงประตูป่าสักที่มีแนวต้นไม้ร่มรื่น ประกอบกับบริเวณนี้เป็นจุดให้ข้อมูล ประวัติศาสตร์เมือง ทำให้มีการจัดภูมิทัศน์ให้ชวนประทับใจด้วย

ในส่วนการสำรวจพื้นที่ศึกษาในเมืองต้น ได้เริ่มทำการเปรียบเทียบแผนที่และแผนผัง ที่ได้ มาจากหลายแหล่ง แล้วทำการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อเตรียมสำรวจ เพื่อเปรียบเทียบว่าฉบับใดใกล้เคียงกับ สภาพที่เป็นจริงของเมือง จากนั้นนำแผนที่มาลดทอนเนื้อหาเหลือไว้เฉพาะ โครงร่างที่สำคัญ เพื่อใช้ เป็นแผนที่สำหรับสำรวจความคิดเห็น การสำรวจเบื้องต้นในครั้งนี้ทำให้ทราบสถานการณ์ ขนาด ขอบเขตพื้นที่และลักษณะกายภาพของตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นการมองภาพรวมอย่างหยาบว่า มีการ ใช้งานบริเวณพื้นที่ในเมืองในจุดใดบ้าง และในส่วนความเห็นของชาวเมืองเป็นการสอบถามกลุ่ม ตัวอย่างชาวเมืองว่า เข้าใจความหมายพื้นที่สาธารณะอย่างไร พื้นที่สาธารณะเหล่านั้นอยู่ที่ใด สามารถเข้าถึงได้อย่างไรและมีการใช้งานในช่วงเวลาใดบ้าง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นั้นกลับมา จำแนกเป็นกลุ่มและหาความเชื่อมโยงกันของข้อมูล ตรวจสอบ ว่าได้ตอบต่อคำถามงานวิจัย ครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งคำถามงานวิจัยในขั้นนี้มีอยู่ว่า ชาวเชียงใหม่มีนิยามความหมายเกี่ยวกับพื้นที่ สาธารณะอย่างไร มีการใช้พื้นที่สาธารณะภายในเมืองอย่างไรและมากเท่าใด พื้นที่สาธารณะ เหล่านั้นสามารถจำแนกประเภทได้หรือไม่ มีที่ตั้งอยู่ที่ใดในเมืองและมีความสัมพันธ์อย่างไรเกิดขึ้น และชาวเมืองเชียงใหม่มีปัญหาสำคัญใดบ้างในการใช้พื้นที่สาธารณะ

จากการประมวลผลขั้นต้น ได้เห็นขอบเขตพื้นที่เมืองที่ชัดเจน เข้าใจสาเหตุของการเกิดเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามที่เป็นอยู่ของเมืองเชียงใหม่ ว่ามีความเกี่ยวเนื่องทั้งจากสภาพที่ตั้งตามธรรมชาติ สภาพเมืองที่เคยถูกใช้ในอดีต ทั้งในช่วงก่อนการทิ้งร้างและในช่วงที่นำกลับมาใช้ใหม่ ได้เข้าใจการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเมืองว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรกับชุมชนและวิถีชีวิตในเมือง ได้พบลักษณะเด่นที่สำคัญว่าเมืองมีขั้วในการใช้งานที่ต่างกันและอยู่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน โดยเห็นได้จากการใช้งานและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ปรากฏด้วย

ส่วนการสังเกตและสอบถามความเห็นชาวเมืองเชียงใหม่ เกี่ยวกับความหมายและตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะในเมือง พบว่าการใช้งานพื้นที่สาธารณะมีตำแหน่งและช่วงเวลามากไปกว่าที่ได้พบจากการสำรวจเบื้องต้น การใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ที่เห็นได้อย่างชัดเจนจะเป็นการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับกิจกรรมการค้า ซึ่งเป็นการค้าในระดับยังชีพ โดยส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหาร เนื่องจากในเมืองมีประชากรที่เข้ามารับจ้างหรือให้บริการมากขึ้น นอกจากนี้พื้นที่สาธารณะในเมืองมักถูกใช้เพื่อการผ่อนคลายและนันทนาการ โดยการผ่อนคลายมักอยู่ในพื้นที่ริมน้ำ ส่วนกิจกรรมนันทนาการจะมีทั้งที่แทรกอยู่กับพื้นที่ริมน้ำและส่วนที่เป็นลานโล่งว่าง ทั้งนี้ส่วนที่เป็นลานโล่งว่างมักกระจายอยู่ในชุมชน ซึ่งอาจอิงอยู่กับสถานที่สำคัญ เช่น วัด โรงเรียน หรือส่วนราชการ เป็นต้น หรืออยู่ใกล้จุดหมายสำคัญ เช่น ประตูเมือง หรือเป็นพื้นที่โล่งอยู่แต่เดิม หากเป็นลักษณะนี้มักพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องกับพื้นที่โล่งอื่นด้วย

พบว่าชาวเมืองเชียงใหม่ไม่ใส่ใจเกี่ยวกับการให้ความหมายพื้นที่สาธารณะ มักเข้าใจพื้นที่สาธารณะในความหมายของที่สาธารณะประโยชน์หรือสวนสาธารณะ และเข้าใจในมิติที่พื้นที่ต้องถูกจัดการและดูแลโดยรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่หากถามเจาะลึกลงไปจะพบว่า พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่ถูกใช้ในเมืองนั้นจะมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นที่ที่ชาวเมืองต้องไปใช้อยู่เสมอไม่ว่าในการค้า การพักผ่อนหรือการพบปะในช่วงเวลาพิเศษ เป็นที่โล่งโปร่งสามารถทอดสายตาได้ไกลหรือได้รอบทิศ มีความร่มรื่นหรือสามารถถ่ายเทอากาศได้ดี ดังนั้นจึงพบว่าพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองที่ถูกใช้งานจริงในเมืองเชียงใหม่นั้น อาจมีอาณาเขตซ้อนอยู่บนพื้นที่ที่อาจไม่ได้ถูกจัดไว้เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะ หรืออาจซ้อนอยู่บนพื้นที่เอกชนที่มีเจ้าของอยู่ตามกฎหมายก็ได้ ทำให้การจัดระเบียบพื้นที่สาธารณะในเมืองทำได้ยาก เพราะการวางระเบียบจัดการพื้นที่หรือการพัฒนาอาจมีความคาบเกี่ยวในหลายหน่วยงาน ซึ่งการศึกษาจะชี้ว่าในปัจจุบันอาณาเขตและที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานในเมืองมีอยู่ที่ใดบ้าง เชื่อมโยงความสัมพันธ์กันอยู่อย่างไร และมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงไปในทางใด เพื่อให้ชาวเมืองเชียงใหม่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถใช้พิจารณาประกอบกับการวางแผนพัฒนาเมืองต่อไป

เมื่อศึกษาลึกลงไปผู้วิจัยพบว่า พื้นที่สาธารณะมีความจำเป็นอย่างมากต่อเมืองเชียงใหม่ เพราะนอกจากเป็นพื้นที่กลางที่เชื่อมโยงผู้คนและส่งเสริมคุณภาพชีวิตชาวเมืองแล้ว ในการลงพื้นที่เพื่อสำรวจลักษณะกายภาพของเมืองตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่หนึ่งยังพบว่า พื้นที่สาธารณะในเมืองยังสะท้อนถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงลักษณะกายภาพของเมืองด้วย สำหรับการสำรวจความเห็นชุมชนตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่สองทำให้เห็นว่า ชาวเมืองจะใช้พื้นที่สาธารณะโดยไม่ใส่ใจ ทำให้เสียสิทธิและโอกาสในบางประการไป เช่น การเข้าถึงการใช้พื้นที่สาธารณะในเมือง ส่วนเมืองเชียงใหม่เองก็ยังไม่มีการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้ถูกใช้อย่างเต็มศักยภาพด้วย

การศึกษาทำให้เห็นแนวโน้มการใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองว่า จะมีความแออัดมากขึ้น จากปริมาณความต้องการการใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองที่มี เห็นทิศทางการขยายตัวของเมือง ลักษณะการกระจายและการเชื่อมกันระหว่างพื้นที่สาธารณะแต่ละแห่ง สามารถแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะและรู้ถึงปัจจัยในการเกิดขึ้นหรือใช้พื้นที่สาธารณะเหล่านั้น จนได้ข้อสรุปว่าการจะพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงแสนนั้น ต้องมีแผนพัฒนาในระดับเมืองรองรับ แล้วจึงดำเนินการและการประเมินผลในระดับพื้นที่ประกอบจึงจะเกิดผลดีได้ ผู้วิจัยเชื่อว่า งานศึกษานี้ยังสามารถเพิ่มคุณค่าได้อีก หากมีการศึกษานำเอาความเป็นเมืองประวัติศาสตร์และวิถีชุมชนมา ผสมผสานให้เข้มข้นมากขึ้น สำหรับการนำงานชิ้นนี้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นนั้น สามารถทำได้ โดยต้องปรับกระบวนการศึกษาให้เหมาะกับแต่ละพื้นที่ศึกษาเป็นลำดับไป

ส่วนสำคัญที่สุดอีกส่วนในการศึกษานี้คือ การนำผลการศึกษาที่ได้มากลับไปสอบทานความคิดเห็นโดยชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ศึกษา ในกระบวนการนี้ได้ผลตอบรับที่น่าพึงพอใจ ทั้งในส่วนการสรุปผลการสำรวจที่ได้ความเห็นกลับมาว่า งานนำเสนอได้ตรงตามสภาพที่เป็นอยู่ของเมืองเชียงแสน เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนสนใจในเนื้อหาที่นำเสนอ เพราะยังไม่เคยมีงานศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะและสภาพของเมืองเชียงแสนจากมุมมองเดียวกับงานวิจัยนี้มาก่อน ชุมชนและเยาวชนสนใจในประเด็นความเปลี่ยนแปลงที่มีต่อเมืองและสะท้อนภาพความกังวลในการปฏิบัติจริง เพราะพื้นที่ศึกษามีการซ้อนทับในหน้าที่ดูแลจัดการเมืองโดยหน่วยงานหลายฝ่าย แต่ทั้งชุมชนและเยาวชนยังมองว่า ควรมีการกระจายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเมืองและความสำคัญของพื้นที่สาธารณะในมากขึ้น เพื่อให้ชาวเมืองส่วนใหญ่ได้รับรู้ข้อมูลนี้ และสามารถบอกความต้องการที่แท้จริงไปสู่หน่วยงานที่รับผิดชอบได้

สุดท้ายได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นกลับมาประมวลผล เพื่อปรับปรุงแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่ ที่เสนอว่าต้องมีแนวทางพัฒนาที่ผนวกไว้กับนโยบายของเมืองและแนวทางในระดับปฏิบัติในพื้นที่ และต้องมีแนวทางการประเมินและปรับปรุงแผนพัฒนาที่มีอยู่ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการนำเสนอในครั้งสุดท้ายอยู่การนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งจุดนี้งานวิจัยควรสรุปข้อมูลให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปใช้เป็นวงกว้าง โดยประชาชนและหน่วยงานที่สนใจ ส่วนในการศึกษามีข้อเสนอแนะว่า หากให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น และเพิ่มการศึกษาเชื่อมโยงการใช้พื้นที่สาธารณะในปัจจุบันกับพื้นที่สาธารณะที่คาดว่าจะมีในอดีตได้ จะช่วยให้งานศึกษานี้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้นไปได้

5.2.2 ผลการศึกษาที่ได้เมื่อเทียบกับงานศึกษาอื่น

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นความสำคัญของพื้นที่สาธารณะที่มีต่อเมือง มีความสอดคล้องต่อข้อคิดเห็นของ Gehl (2001) โดยชาวเชียงใหม่ได้สัมผัสถึงภาวะความสบายที่เกิดจากลักษณะสภาพแวดล้อมและความต้องการเฉพาะของชาวเชียงใหม่เอง ส่วนนี้นับเป็นส่วนที่ชาวเชียงใหม่รู้สึกและแสดงความคิดเห็นออกมาได้อย่างชัดเจน ส่วนความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวนั้น ชาวเชียงใหม่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นชัดเจนนั้น แต่หากมองตามข้อเสนอของ Gehl (2001) ที่มองคุณภาพของพื้นที่สาธารณะจากปริมาณผู้เข้าใช้และลักษณะการใช้งานได้อย่างหลากหลายแล้ว เห็นได้ว่าพื้นที่สาธารณะที่ถูกใช้งานจริงในเมืองเชียงใหม่จะมีลักษณะตามที่ Gehl (2001) เสนอไว้ด้วยเช่นกัน

การศึกษาลักษณะกายภาพและการให้ความหมายพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่พบส่วนที่คล้ายและส่วนที่ต่างจากแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะในเมืองอยู่หลายประการด้วยกัน โดยความเห็นของชุมชนในพื้นที่ศึกษาในส่วนที่เห็นคล้ายกับแนวคิดตามทฤษฎีนั้นคือ ชุมชนเห็นว่าพื้นที่สาธารณะที่ดีต้องมีผู้เข้ามาใช้งานมากและมีการใช้งานเป็นประจำ จึงจะมีโอกาสดึงดูดในผู้คนเข้ามาใช้งานร่วมกันมากยิ่งขึ้นในจุดนี้ส่งผลต่อความคึกคักมีชีวิตชีวาของเมือง ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอที่ Jacobs (1961) และ Gehl (2010) ได้ให้ไว้คล้ายกันว่า ความหลากหลายและความมีชีวิตชีวาเป็นสิ่งที่ผู้คนจะให้ความสนใจและชื่นชอบ

ขณะที่ Jacobs (1961) แสดงความเห็นเกี่ยวกับการทอดสายตาว่า การมองได้ทั่วโดยไม่มีมุมอับทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและเป็นเจ้าของ โดยระวีวรรณ โอพารัตน์มณี (2555) ได้เสนอว่าความโปร่งโล่งเป็นลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่นิยมในโลกตะวันออก ซึ่งชาวเชียงใหม่เองก็ให้ความเห็นที่พ้องกันว่านิยมในความโปร่งโล่งและการที่สามารถทอดสายตาให้กว้าง ด้วยความนิยมในลักษณะนี้เองทำให้พื้นที่สาธารณะในเมืองยังมีความสำคัญต่อบรรยากาศเฉพาะ (Sense of place) ของเมืองด้วย ดังที่กาญจน์ นทีวุฒิกุล (2550) ได้ให้ข้อสังเกตไว้

ในส่วนของการขนาดพื้นที่พบว่า พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันมักมีลักษณะโล่งกว้าง ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้พื้นที่แต่เดิมในอดีต แต่ขนาดพื้นที่สาธารณะมีแนวโน้มที่จะเล็กลงและกระจายตัวมากขึ้น ทั้งนี้แม้ว่าปัจจุบันจะมีพื้นที่สาธารณะขนาดกว้างก็ตามแต่ในการใช้งานพื้นที่เหล่านั้น พบว่ามีความนิยมในการใช้ในบางส่วนของพื้นที่ และหากมีการขอพื้นที่ย่อยลงไปกลับมีการใช้งานเพิ่มขึ้นทั้งในด้านความหลากหลายของกิจกรรมหรือประเภทผู้ใช้งาน และด้านปริมาณพ้องกับที่ระวีวรรณ โอพารัตน์มณี (2555) เสนอว่า คนไทยชอบพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวที่ขนาดเหมาะสมตามสัดส่วนร่างกายของตน โดยเน้นความโปร่งสบายแต่ไม่เน้นความหรูหรา พ้องกับความเห็นของขวัญสรวย อติโพธิ (2548) และไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ (2548) ที่ว่าพื้นที่สาธารณะในไทยมักมีขนาดเล็ก มีระยะใกล้ชิด บรรยากาศอบอุ่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละวัน นอกจากนี้สิ่งพ้องกันในลักษณะขนาดและบรรยากาศแล้วตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ มีแนวโน้มลดขนาดลงเป็นพื้นที่ขนาดเล็กแล้วกระจายไปทั่วเมืองอย่างยากที่จะคาดเดาในรายละเอียด มีลักษณะคล้ายข้อสังเกตของขวัญสรวย อติโพธิ (2548) ที่ว่า เมืองในไทยขยายตัวแบบไม่มีระบบพ้องกับความเห็นของระวีวรรณ โอพารัตน์มณี (2555) ว่า พื้นที่สาธารณะในโลกตะวันออกจะไม่มีระเบียบในการก่อรูปที่ชัดเจน แต่มีกำเนิดที่มาจากการใช้งานและพัฒนาไปอย่างเป็นธรรมชาติ

การศึกษาที่พบพื้นที่สาธารณะในบริเวณจุดตัดหรือจุดพบปะหรือจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของโครงข่ายสัญจรในชุมชนในเมืองเชียงใหม่ สอดคล้องกับความเห็นของขวัญสรวย อติโพธิ (2548) และไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ (2548) ว่าพื้นที่สาธารณะมักพบใกล้จุดเชื่อมต่อหรือระหว่างขอบเขตของบริเวณพื้นที่ที่อยู่ใกล้กัน และมักพบกิจกรรมการค้าควบคู่อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของกาญจน์ นทีวุฒิกุล (2550) ว่าพื้นที่สาธารณะมีความสัมพันธ์อย่างมากต่อเศรษฐกิจภายในเมืองด้วยเช่นกัน ในแง่ความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่สาธารณะนั้น ลักษณะขอบเขตของพื้นที่สาธารณะที่พบในเมืองเชียงใหม่นั้น พบว่ามีความไม่ชัดเจนในขอบเขตพื้นที่ ทั้งยังมีความยืดหยุ่นในหลายข้อเสนองของปรานอม ดันสุขานันท์ (2551) โดยจุดนี้ชาวเชียงใหม่บางส่วนมีความต้องการให้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจนคล้ายข้อเสนองของ Jacobs (1961) ด้วย

แม้ว่าพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่จะมีลักษณะและการใช้งานที่คล้ายคลึงกับกับแนวคิดและทฤษฎีในงานทบทวนวรรณกรรม แต่ยังคงพบส่วนที่ต่างออกไปบ้างในบางประเด็น แม้ว่าชาวเมืองจะต้องการพื้นที่สาธารณะเพื่อรับแสงและอากาศบริสุทธิ์ ตามที่ระวีวรรณ โอพารัตน์มณี (2555) และ Gehl (2010) ได้ให้ความเห็นไว้ แต่พบว่ามีการใช้พื้นที่สาธารณะในพื้นที่ที่อากาศไม่ปลอดโปร่งด้วย เช่น การใช้พื้นที่ในและหลังตลาดสินค้าชุมชน นอกจากนี้ชาวเชียงใหม่ไม่นิยมอยู่ในที่โล่งแจ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน เวลาช่วงกลางวัน แต่นิยมในแนวขอบของพื้นที่ ในแนวชายคาหรือใต้ร่มไม้ จะมีการใช้พื้นที่กลางลาน โล่งเฉพาะกับกิจกรรมที่ต้องรวมคนจำนวนมากหรือในช่วงเวลาพิเศษ เนื่องจากเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีแดดจ้าและมักมีอุณหภูมิค่อนข้างสูงด้วย

การใช้พื้นที่ร่วมกันเป็นอีกจุดหนึ่งที่ชาวเชียงใหม่ให้ความเห็นต่างออกไปจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะด้วยเช่นกัน โดยขณะที่ Jacobs (1961) มองว่าเป็นพื้นที่ที่คนที่ไม่รู้จักกันสามารถเข้ามาอยู่และทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยไม่ตะจิตตะขงใจ แต่ชาวเชียงใหม่บางส่วนให้ความเห็นว่ามี ความกังวลที่ต้องใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกับแรงงานหรือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพราะมีความกังวลในเรื่องความปลอดภัยและมีความอึดอัดในการสื่อสาร ส่วนความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายหรือเชื่อมโยงผู้คนนั้น ชาวเชียงใหม่ไม่ได้ให้ความคิดเห็นลงไปอย่างชัดเจน แม้ว่าจะมีการแสดงหลักฐานในผังและแผนที่ประกอบการนำเสนอแล้วนั้น ชาวเชียงใหม่รู้สึกสะดวกที่จะเดินทางด้วยพาหนะ โดยเฉพาะจักรยานยนต์ จึงไม่เห็นความจำเป็นในการเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่สาธารณะ แต่มีบางส่วนที่เห็นว่าเป็นการดี หากมีการเชื่อมต่อเครือข่ายพื้นที่สาธารณะตลอดแนวดลิ่งให้ใช้เชื่อมกันได้อย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่สุดในเมือง

โดยสรุปแล้ว การใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตรงกับงานศึกษาของระวีวรรณ โอพารัตน์มณี (2555) ที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่สาธารณะเป็นที่รองรับการบริโภคที่สำคัญ และพ้องกับความเห็นของไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ (2551) ว่า การใช้พื้นที่สาธารณะมักเป็นไปตามเงื่อนไขเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการศึกษานโยบายการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่ พบว่าสามารถพิจารณาตามปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองดังที่กาญจน์ นทีวุฒิกุล (2550) ได้เสนอไว้ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยกายภาพ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยเศรษฐกิจ แต่การแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะตามลักษณะกายภาพและการใช้งานจะมีประเด็นปลีกย่อยที่ต่างออกไปบ้าง เพราะการนิยามความหมายและการระบุลักษณะเฉพาะของพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพตามความเข้าใจของชาวเชียงใหม่ นั้น มีการให้ความสำคัญกับพื้นที่บางประเภท เช่น ประตูเมือง ร่มไม้หรือที่นั่งริมดลิ่ง เป็นต้น แต่ประเด็นที่พบนี้เป็นเพียงประเด็นปลีกย่อยเล็กน้อยเท่านั้น

5.2.3 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงการให้ความหมายพื้นที่สาธารณะของชาวเชียงใหม่ ได้รู้การใช้พื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่า เห็นความหนาแน่นที่เกิดขึ้นในการใช้งานบริเวณภายในเมืองในแต่ละช่วงเวลา จนสามารถจำแนกประเภทยืนยันที่ตั้งและประมวลความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างพื้นที่สาธารณะในเมือง รวมถึงประมวลปัญหาในการใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ได้ กระทั่งได้แนวทางการพัฒนาที่ประมวลขึ้นจากความเห็นของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับนโยบายในท้องถิ่น ตลอดจนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการเกิด การใช้และการปรับเปลี่ยนของพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่

กระบวนการทำงานและชุดความรู้ความเข้าใจที่ได้ผ่านการศึกษาครั้งนี้ เป็นภาพสะท้อนที่ดีแก่ชุมชนเมืองเก่าเชียงใหม่และหน่วยงานในท้องถิ่น ซึ่งสามารถเลือกพิจารณาและนำไปปฏิบัติพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่มีในเมืองได้ นอกจากนี้กระบวนการศึกษาได้เสนอปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดและการใช้พื้นที่สาธารณะทำให้ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อหรือต้องการนำไปประยุกต์ ได้เห็นในจุดที่เป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงสภาพกายภาพของพื้นที่ได้ และเป็นจุดที่สำคัญต่อกระบวนการการศึกษาด้วย

งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและหน่วยงานบริหารในเมืองเชียงใหม่ที่จะสามารถใช้ในการพัฒนาเมืองและชุดความรู้ที่ได้สามารถยังประยุกต์ใช้ได้กับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นด้วย สำหรับนักเรียนนักศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไป ความรู้ที่ได้นี้สามารถบอกเล่าความเป็นมาของเมืองและชี้ถึงแนวโน้มที่อาจเกิดกับเมืองในอนาคตได้ ทำให้ผู้สนใจเข้าใจปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลง สามารถเตรียมพร้อมรับสถานการณ์หรือเลือกทางเลือก ในการที่จะใช้ชีวิตอยู่ในเมืองให้เป็นสุข สำหรับนักศึกษาและนักวิจัยที่นำกระบวนการศึกษานี้ไปอ้างอิงหรือประยุกต์ใช้ชุดความรู้ที่ได้นี้จะมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นตามความใส่ใจในชีวิตของพลเมืองในพื้นที่ที่จะนำไปใช้ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยให้น้ำหนักกับการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะและแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองอยู่มาก แต่ที่สำคัญคือการได้ทำงานในชุมชน ซึ่งหลายท่านในชุมชนได้ให้ความสนใจและได้สละเวลาอันมีค่ามาร่วมแสดงความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์แก่เมืองเชียงใหม่

5.3 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงใหม่ อุปสรรคและข้อจำกัดในการทำงาน ทั้งจากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ทำให้ไม่สามารถควบคุมเวลาและความละเอียดในการสำรวจหรือเก็บข้อมูลได้ โดยมีสาเหตุทั้งจากความจำกัดของระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา การวางแผนเดินทางและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไปจนถึงการจัดการทรัพยากรในการสำรวจและนำเสนองาน จึงทำให้งานศึกษานี้ต้องเลือกเว้นความสนใจในบางเนื้อหาไป แล้วให้ความสำคัญกับประเด็นศึกษาหลัก คือ สำรวจลักษณะกายภาพและพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่ สำรวจความเห็นกลุ่มตัวอย่างชุมชนเมืองเก่าเชียงใหม่เกี่ยวกับความหมายและตำแหน่งพื้นที่สาธารณะภายในเมือง แล้วประมวลเป็นแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของเมือง โดยประเด็นที่ผู้วิจัยยังสนใจจะศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ สภาพสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวเมืองและทรัพยากร ทั้งพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ซึ่งประเด็นที่สนใจเหล่านี้ในพื้นที่ศึกษามีการปรับเปลี่ยนอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งต้องการเวลาและกำลังคนในการรวบรวมข้อมูลด้วย เมื่อประกอบกับความคืบหน้าประสบการณ์ของผู้วิจัยแล้วจึงกลายเป็นข้อจำกัดที่น่าเสียดายในการศึกษาครั้งนี้

5.3.1 อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน

งานศึกษาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเชียงแสนนั้น อยู่ในพื้นที่ศึกษาที่มีความซับซ้อน แม้มิงานวิจัยหลายชิ้นที่ได้ทำการศึกษาในพื้นที่นี้ แต่ก็ทำให้มีข้อมูลที่ต้องคัดกรองอยู่มาก เพื่อที่จะไม่หลงประเด็น ส่วนการประสานงานในเมืองก็ยังมีอยู่หลายหน่วยงานทำงาน ซึ่งอำนาจในการดูแลบริเวณพื้นที่ในเมืองก็ถูกชอยแบ่งกันดูแลอย่างค่อนข้างสับสน อีกทั้งชุมชนในพื้นที่ศึกษามีความคิดที่ค่อนข้างขัดแย้งกันด้วย จึงเป็นการลำบากต่อการทำความเข้าใจ ด้วยความซับซ้อนและปนเปื้อนในเนื้อหาที่ต้องสำรวจ อาจทำให้เกิดการหลงลืมจนออกนอกกรอบการศึกษาที่วางไว้ ทำให้เสียเวลาในการปรับทิศทางการทำงานให้ตรงตามวัตถุประสงค์ หากสรุปอุปสรรคในการทำงานจะ ได้แก่ การประสานงาน ส่วนนี้ต้องเตรียมรายการให้ดี ตรวจสอบรายการแล้วทำการนัดหน่วยงานที่ต้องติดต่อล่วงหน้า การหลงประเด็นและหลุดจากกรอบการศึกษา ต้องป้องกันโดยหมั่นทวนวัตถุประสงค์การศึกษาและกรอบกระบวนการวิจัย สุดท้ายปัญหาที่สำคัญคือ การตกอยู่กลางประเด็นที่มีความขัดแย้ง จุดนี้ต้องอาศัยความใจเย็นและมั่นคงในวัตถุประสงค์ ต้องมีสติรู้ตัวอยู่เสมอว่างานที่ต้องทำคือสิ่งใด โดยข้อจำกัดในการทำงานอยู่ที่ทรัพยากร ระยะเวลาและประสบการณ์

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเชียงใหม่

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาอยู่ในเมืองประวัติศาสตร์ อันมีชุมชนที่วิถีชีวิตมีเอกลักษณ์เป็นที่ตั้ง จึงมีมิติที่ซับซ้อนและหลากหลายให้ศึกษา อีกทั้งเมืองเชียงใหม่ยังคงมีการใช้งานและการพัฒนาตัวเมืองอย่างต่อเนื่อง ทำให้การศึกษาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเชียงใหม่ยังสามารถทำการศึกษาและพัฒนาต่อไปได้อีก โดยในมิติอันหลากหลายนั้น มิติทางสังคมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนนับเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งที่ต้องทำการศึกษาให้ลึกลงไปอีก ทั้งยังต้องปรับปรุงการเก็บข้อมูลให้เหมาะสมกับยุคสมัย และความต้องการของชุมชนที่เปลี่ยนไปด้วย

ทางปฏิบัติที่จะส่งเสริมลักษณะเด่นทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองผ่านพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพควรศึกษาประวัติความเป็นมา ทั้งสาเหตุในการเกิดและลักษณะในการใช้งานของพื้นที่สาธารณะแต่ละพื้นที่เป็นรายพื้นที่ไป แล้วจึงนำมาเชื่อมโยงเพื่อทำความเข้าใจเป็นภาพรวม ทำการบันทึกแล้วหาทางเลือก ในการรักษาหรือแสดงลักษณะพื้นที่ออกมาให้เหมาะสมกับความจำเป็นในการใช้งานของผู้คนในเมืองและความเหมาะสมต่อช่วงเวลานั้น สุดท้ายคือความเข้าใจตนเองและความรับผิดชอบในฐานะผู้ใช้ของชาวเมืองเท่านั้นที่เป็นแรงผลักดันให้เมืองเติบโตไปอย่างเหมาะสมได้

สำหรับการช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองผ่านพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเป็นแนวทางที่มีความจำเป็นสำหรับการแสดงลักษณะความเป็นตัวตนของเมืองออกมาเป็นบรรยากาศซึ่งชาวเมืองและผู้มาเยี่ยมชมจะสามารถสัมผัสได้ เน้นอนว่าลักษณะเด่นทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองที่แสดงออกมานั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอตามความเหมาะสมของช่วงเวลาในแต่ละยุคสมัย แต่ในการเปลี่ยนนั้นหากชาวเมืองมีความเข้าใจว่าเกิดจากสิ่งใดและจะนำเมืองไปสู่ทิศไหน ย่อมจะทำให้ชาวเมืองตระหนักและสามารถศึกษาหาทางเลือกได้ด้วยตนเอง

สรุปเนื้อหาท้ายบท

วัฒนธรรมการใช้พื้นที่สาธารณะเกิดจากการหลอมรวมความจำเป็นเชิงเศรษฐกิจและวิถีชีวิตในสังคมของชาวเมืองเชียงแสนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะกำหนดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพและลักษณะการใช้งานพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเหล่านั้น โดยลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชาวเชียงแสนในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นไปในเชิงการค้าและการบริการ พื้นที่ในเมืองมีการเปลี่ยนผู้ใช้งานจากชาวเมืองที่อยู่ประจำในเมืองไปเป็นลักษณะการให้ผู้อื่นเข้ามาเช่าพักมากขึ้น ทำให้การใช้งานหรือการให้ความหมายของพื้นที่สาธารณะมีโอกาสเปลี่ยนอยู่เสมอ เพราะการใช้พื้นที่ร่วมกันในสังคมมีระดับความเข้มข้นและลักษณะในการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อถึงจุดหนึ่งการใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองอาจอิงอยู่กับปัจจัยทางกายภาพและเศรษฐกิจเป็นหลัก และอาจมีการสร้างลักษณะเฉพาะทางสังคมขึ้นใหม่ผ่านการใช้งานนั้น

แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเชียงแสนที่ได้ทำการศึกษามานี้เป็นเพียงข้อเท็จจริงที่ขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งของการใช้พื้นที่ในเมืองโดยชาวเชียงแสน เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ข้อมูลซึ่งได้มาจากการศึกษาอาจไม่ทันแก่ยุคสมัย จึงควรมีการสำรวจและพัฒนาแนวคิด ตลอดจนพัฒนากระบวนการทำงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของพื้นที่และยุคสมัย ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ